

Els arxius privats manresans tenen un valor incalculable

REPORTATGE. Cinc arxiviers i un col·leccionista i representen l'arxivística particular a Manresa. A més d'arxiviers privats, alguns dels personatges que entrevistem en aquest reportatge també són bibliòfils, col·leccionistes i sobretot estudiosos de la seva ciutat i comarca.

Els arxiviers són Jaume Pons i Agulló, el més conegut i amb fons documentals i fotogràfics perfectament catalogats; Francesc Villegas i Martínez, expert en tota classe de monografies locals de Catalunya, pessebres i goigs; Xavier Jovés Garcia, especialista en publicacions manresanes; Joan Vila-Massana i Portabella, que a més de documentació de temàtica manresana és qui més postals conserva de la ciutat; Glòria Ballús Casòliva experta en estudis musicals, amb un significatiu arxiu de música d'àmbit bagenc i també de partitures locals, i Josep Guardiola i Noguera, especialista en l'obra de Josep M. Subirachs.

Els investigadors continuen esperant la digitalització definitiva d'arxius i biblioteques, ara aturada per la crisi econòmica, que ha endegat la xarxa conjunta de la Generalitat, cosa que els permetrà la consulta de la majoria de documents des de casa. L'interès arxivístic en Jaume Pons i Agulló neix a partir de la compra del llibre *Història de Manresa*, de Joaquim Sarret i Arbós, "el 21 de juliol de 1950". Les seves fonts de proveïment han estat persones conegudes, drapaires, antiquaris (de Manresa, Vic, Barcelona o Tarragona). "M'hi he gastat molts diners i m'ha suposat una feïnada. Com a auxiliar de farmàcia era estricte, rigorós i metòdic i pel que fa a la documentació, he continuat en la mateixa línia". Amb la idea que es trobin fàcilment els documents i siguin fàcils d'utilitzar, "he catalogat els arxivadors, amb una retolació original pròpia adaptada a les meves necessitats".

Per ell, el que té més valor és l'arxiu global i l'època històrica més representada és "la història manresana des del 1800 fins ara". Té documentació de continguts molt diversos: des de l'art antic al romànic, gòtic i barroc; urbanisme, patrimoni, farmàcia; castells, monestirs i museus; Montserrat, Barcelona i Casino. També de temàtica religiosa: la Seu, el Carme i d'altres esglésies i convents, claus de volta, vidrieres, retaules, altars, confraries, d'algunes de les quals n'ha estat president o secretari. Té 2.500 llibres de diverses èpoques, una bona part dels quals sobre Manresa i la seva història. Té llibres sobre la història de Montserrat des del 1604 fins a l'actualitat. Entre els llibres li agrada destacar el de *Comandes i cartes del fabricant Ramon Brunet* als seus representants a Cadis per exportar productes tèxtils a Ultramar (1787-1814), un capítol dels quals "relata els fets de la invasió francesa a la ciutat en data 5-9-1808". Un altre sobre els consellers de Manresa de 1401 al 1719, que porta el títol de *Llibre de resolucions i deliberacions*, de Sarret i Arbós, publicat el 1904. A més ha recuperat els arxius d'Àngel Llobet, Albert Benet Clarà i el Casas del carrer Guimerà, "amb les memòries artístiques, literàries, retalls i actes de Manresa des del 1908 al 1954".

Il·lustració de Jaume Gubianas

Té 2.000 goigs i 72 pergamins, un dels quals sobre el traspàs del Castellet de Bages. També centenars de documents diversos, entre ells plànols de Manresa des del 1900, 14 carpetes sobre biografies de personatges manresans i "el diari original de la Casa Oms, amb els productes i despeses des de 1-10-1878 fins al juny de 1912 i la documentació biogràfica de Manuel Oms de Prat, donada per la seva filla". Metges manresans (1890-2012), cognoms manresans del 1000 al 1800, corporacions municipals del segle XX i el que portem del XXI, alcaldes de Manresa del 1850 al 1939, 60 arxivadors amb tots els programes de la Festa Major i de la Festa de la Llum, amb pregons i publicacions, Arxivadors diversos, amb documentació sobre "les banderes de

les confraries manresanes o els cartells públics franquistes que s'exposaven a les botigues i cintes falangistes" , jocs florals, concursos de Pintura Ràpida, Transèquia, Fira d'Espectacles, Mediterrània, Fira Medieval, Aixada, toros, castells de foc, Correfoc, carrers i cases de Manresa 1811-12, després de la crema de la ciutat per l'exèrcit francès... Té a més les actes notariais del segle XVII al XX, principalment, documents originals de sobreventa d'edificis i terrenys, així com les signatures dels notaris de Manresa, carpetes sobre la Unió Catalanista i les deliberacions de la primera Assemblea general de delegats de la UC a Manresa, el març de 1892, les Bases per a la Constitució Regional Catalana publicat per la impremta de La Renaixença (un any després la segona assemblea a Reus), el Centenari del Bruc, el Sometent de Manresa (1800-1830)... També escultures, com "una talla de fusta d'un Crist de l'Aran del segle XIII, així com una Santa Llúcia del segle XVIII..." .

Jaume Pons i Xavier Jovés

Monografies i postals

Sobre l'arxiu de Francesc Villegas i Martínez, cal dir que primordialment està constituït per 25.000 llibres de monografies locals de Catalunya, amb un alt percentatge del Bages; 300 arxivadors de materials diversos com ara opuscles o fulletons i 600 capçaleres de revistes culturals catalanes. Col·lecciona 50.000 documents sobre marededéus, 40.000 goigs i 300 monografies sobre pessebrisme. El seu interès arxivístic neix arran de l'excursionisme: "Des de fa 50 anys, recullo documents sobre esglésies, fullets turístics i de seguida arribo als 2.000. Quan l'any 1980 fundem els Amics de l'Art Romànic al Bages, amb Jaume Pons i Jaume Soldevila, incremento les excursions als pobles i el recull dels fons documentals" . Estableix contactes amb Max Cahner al Maresme i Josep M. Sans Travé, de la Fundació Noguera, a través del seu amic el terrassenc Josep M. Domènec, que "em canalitza documentació sobre les monografies locals de Catalunya" . Fa intercanvis amb algunes amistats i demana publicacions a ajuntaments, museus, centres excursionistes, biblioteques, arxius. També s'ha nodrit de diverses donacions: de l'arxiu-col·lecció de Teresa Carbonell Ratera, "rebo de la seva filla, llibres, goigs, diversos escrits sobre el tema de la Mare de Déu i sobretot postals" . De l'arxiu Simeó Selga, rep a través de la seva vídua M. Àngels Brunet, "l'arxiu sobre monografies locals, i també butlletins, felicitacions i recordatoris" . Del músic Josep M. Solà Fonoll, rep a través de la seva vídua, "els programes de l'Orfeó, concerts, sardanes i festes de caire manresà, mentre que les partitures van a parar a l'Arxiu" . Calcula que ha invertit uns 30.000 euros en la recol·lecció dels materials, sense comptar-hi el pis sencer destinat a la seva biblioteca-arxiu. Entre els llibres i documents que més valora cal esmentar: "el fons comarcal del Bages, una història de Manresa de Joan Gaspar Roig i Galpà del 1693 o *El jardí de Maria* que en un catàleg de l'any 1981 estava valorat en 50.000 pessetes. També els pessebres i els gegants de l'Amades, però sobretot *El Pessebre* de Joan Amades, ja que en la reedició hi ha aportacions meves, que considero interessants" .

El manresà Joan Vila-Masana i Portabella, col·leccionista de peces històriques des d'adolescent, és actualment director d'Infraestructures de l'hospital Clínic de Barcelona. "El meu arxiu el conformen més de 1.500 llibres, dels quals 300 són anteriors a 1990; 3.500 postals de Manresa, la col·lecció privada més prominent en la matèria, i 500 goigs i gravats ". El llibre més antic de Manresa, que té data de 1649, i el primer que s'hi edità "del meu arxiu és de l'any 1768, un novenari sobre la Immaculada Concepció, a càrrec de Domingo Coma" . També hi destaquen peces úniques, com diaris locals de l'època de la Guerra del Francès (1813), com ara el *Diario de Manresa* : "El resguardo en quatre carpetes plenes meticulosament enquadernades i classificades."

Un dels documents que atresora Joan Vila-Masana

Disposa d'una base de dades amb tot el que s'ha publicat en referència a Manresa classificat per

temes i autors. "He anat guardant tot el que he anat trobant sobre Manresa, sense una especialització clara, amb tendència al període comprès entre el segle XIX i l'any 1936, però sense renunciar a res". Les seves fonts de proveïment són diverses i de diferents àmbits geogràfics, però prefereix mantenir-les en l'anonimat: "Quan algun dels meus proveïdors té alguna cosa interessant em truca i negociem un preu", relata. Revela que s'ha gastat "uns quants milers d'euros". Així, "quan encara estudiava vaig poder adquirir al Portal de l'Àngel la meitat de la col·lecció dels goigs de Lluís Maria Soler i Terol, fill del primer arxiver de Manresa, Leonci Soler i March, que va ocupar el càrrec des de 1882 a 1932. Segons la rumorologia manresana, l'historiador va caure en una pertorbació mental durant els seus últims dies, fet que va propiciar que la seva biblioteca es malvengués i que jo la pogués comprar anys després no sense abonar una notable quantitat de diners". Vila-Masana apunta que internet ha modificat el mercat de documents històrics i que cada vegada fa més compres a través de la xarxa.

D'una opinió semblant és Xavier Jovés, per a qui Vila-Masana és el seu mestre: "El Joan Vila-Masana em va ensenyar com guardar i arxivar meticulosament els documents", i ens confirma que actualment es compra molt a través d'internet: "Fins ara havies d'anar als drapaires o botigues d'articles de segona mà, però era un mercat molt limitat. En canvi, ara hi ha unes possibilitats enormes", apunta, i afegeix com a il·lustració: "No aniré a una botiga de Bilbao a comprar una postal de Manresa, però si que la hi compraré a través d'internet". A més, Jovés afirma amb rotunditat que internet "ha permès baixar els preus". L'interès arxivístic de Xavier Jovés neix de l'entorn familiar: "El meu pare ja tenia llibres, i des de molt petit m'han interessat i hi he dedicat temps, esforç i també diners", reconeix. Jovés s'ha especialitzat en el tema de paper: "Tinc altres objectes antics de Manresa, però sobretot llibres i documents de paper", afirma. Malgrat tenir-ho tot inventariat i ordenat, no té la xifra numèrica exacta dels exemplars de què disposa, però assenyala que té "més de 1.000 llibres, més de 1.500 postals, 1.800 factures industrials i altres documents, però no importa la quantitat, sinó la qualitat". Les seves principals fonts de proveïment són "les fires, internet i gent d'aquí que em coneix i sap de la meva devoció per aquests articles", afirma. En paraules de Xavier Jovés, mantenir i fer créixer un arxiu particular és car: "Ara amb la crisi han baixat una mica els preus, però una col·lecció així requereix un esforç econòmic", relata, i confessa que ha arribat a pagar 600 euros per un llibre antic. El llibre més vell que té data del 1607.

"Hi dedico molt temps, cada dia una estona. Per a mi és una vàlvula d'escapament de la feina, m'aporta molta distracció", manifesta. Jovés sosté que s'estan perdent molts documents que conformen la història del país: "És una llàstima, però s'estan perdent articles que són molt valuosos, perquè la gent llença coses sense tenir en compte la importància històrica que tenen", es lamenta. Si pogués anar a sopar amb un personatge de la història de Manresa, Jovés escolliria Joaquim Sarret i Arbós: "Va tenir la visió de recuperar el que hi havia a l'arxiu i a més va escriure la història de la ciutat", afirma en relació al successor de Soler i March. A més, afegeix que té un llibre escrit pel fill de Sarret i Arbós amb una dedicatòria al seu pare.

Històricament, l'arxivística particular local contemporània compta entre d'altres amb tres noms propis: Josep Guitart Santasusana, conegut com mossèn Guitart (1864-1935), estudiós i arxiver privat que va dipositar el seu arxiu al Centre Excursionista de la Comarca de Bages (CECB), el qual en va fer una donació a Montserrat, on van anar a parar diversos pergamins. Pons explica que va recuperar part de l'Arxiu Guitart "després que algú del CECB l'hagués llançat a les escombraries". L'arxiu esmentat conté carpetes sobre ordes religiosos i d'esglésies, reculls monogràfics, fullets de l'època, llibres comarcals de començaments de segle i diversos opuscles. Sobre Joaquim Sarret i Arbós (1853-1935), arxiver públic de la ciutat de Manresa, amb biblioteca i arxiu privat propi, Pons explica que bona part de la seva documentació i bibliografia va passar a l'actual Arxiu Comarcal del Bages, però "Mercè Sarret, la seva filla, també en conservava una part considerable, fins que un escriptor de cal Busquets li va treure molta cosa".

Ara Pons en conserva les signatures dels notaris manresans des del 1890 i les seves biografies, així com diversos llibres i manuscrits, entre ells *El llibre Verd de Manresa*, transcrit per Sarret i Arbós l'agost de 1910, "que és l'única còpia manuscrita que ens queda".

Pel que fa al polític i advocat Leonci Soler i March (1858-1932), bona part del seu arxiu, dels

segles XIX i XX, va passar a l'Arxiu de la Ciutat, però la seva important biblioteca la va cedir al seu fill, l'historiador Lluís Soler i Terol (1888-1958), que se la va malvendre. Jaume Pons confessa que en té alguns manuscrits, "obtinguts a través del Calveras, que era un intermediari conjuntament amb l'Àngel Llobet, el *cametes*" . D'altres estudiosos i arxivers manresans foren Blai Padró i Obiols (1873-1934), pel que fa a la Història, l'Arqueologia i la Natura; Francesc Brunet i Generas, mort el 1955, especialista en Montserrat i expert en arqueologia, art i història comarcal, que segons explica Francesc Villegas li va lliurar "bona part del seu Arxiu que contenia diverses fotografies d'en Bohigas" . Aquest era un afeccionat a la fotografia, amic d'en Brunet i soci del CECB i Jaume Pons també en té una altra part.

Francesc Villegas en el pis on hi teu ubicat el seu arxiu

Arxius fotogràfics

Jaume Pons disposa de "30.000 fotografies en paper i 75.000 negatius fotogràfics, o clixés de pas normal; 3.000 clixés de vidre, 250 DVD i 150 vídeos" . També conserva clixés de planxa. "Són negatius dels goigs de la Llum del 1948" i clixés de boix "de la impremta Abadal del segle XVIII i de la impremta Trullàs del segle XIX" . D'aquest material propi, cal remarcar especialment les pel·lícules de 9'5 mm originals, conservades amb capsos metàl·liques, passades a vídeo i DVD, "on s'observen imatges de les Banderes del Bruc, del metge Montardit o del rei Alfons XIII, i també de l'Aplec de Sardanes del 1927 al bosc del Suanya o del Dia del Llibre del 1929 en què s'observa la llibreria Rubiralta i el quiosc de l'Arpa, entre d'altres" . Tot i que la majoria de clixés d'Antoni Quintana van passar a l'Arxiu Comarcal, Pons confessa que "em va donar 12.000 clixés per la seva expressa voluntat. Fent neteja, va trobar una capsa de cartró amb negatius. Vaig tardar 5 anys a classificar-ho en àlbums de fotografies amb sobres de tires per col·locar-hi els negatius. Són fotografies manresanes i actes seus com a periodista del diari *Manresa*" . També va recuperar fotografies de Francesc Brunet, treballador de cal Jorba i "unes quantes de l'arxiu Ausió Gamisans, comprades a un amic del Gamisans que treballava a cal Jorba" . Li agrada recordar que ell va ser el primer que va publicar fotografies antigues de Manresa d'una manera completa i sistemàtica l'any 1983, quan es comença la publicació dels dos volums de *Manresa 1885-1935*, al seu entendre "la primera història gràfica de Manresa, amb cara i ulls" .

Francesc Villegas té un fons total aproximat "entre fotografies i postals, unes 20.000. Correspondrien aproximadament a 1.100 de Manresa, del Bages 2.900 i de Catalunya i altres llocs, 16.000. Pel que fa a l'estamperia, aproximadament unes 5000 imatges" . El seu arxiu fotogràfic està catalogat per ordre de municipis i fitxat de manera que hi figura: la numeració, la data d'entrada, el títol, l'autor, la procedència i el preu. Com ja hem dit, Villegas s'ha nodrit també de l'arxiu de Modest Francisco Erill, si bé el tema de la fotografia artística va passar al Museu i els clixés a l'Arxiu Comarcal, com ens confirma Carme Serra, vídua de Modest Francisco . Villegas es va quedar les fotografies en paper que feien referència a Manresa i a les monografies catalanes, "però d'acord amb la seva vídua vaig lliurar tots els clixés a l'Arxiu Comarcal" .

Vila-Masana té una gran quantitat de publicacions periòdiques locals i un "llistat amb tots els locals i comerços de Manresa amb els canvis de propietat i els anys, que m'ajuda a datar les fotografies" . Disposa de "500 clixés de vidre i més de 300 fotografies originals, moltes de les quals úniques i de períodes històrics diversos" .

Són diversos els fotògrafs que han deixat el seu fons personal a l'Arxiu Històric de la Ciutat, avui Comarcal del Bages. Segons Marc Torras, director de l'Arxiu, "estem en una fase de tenir clars i controlats els que existeixen al fons de l'Arxiu i les noves aportacions, que en bona part dels casos hem de classificar i documentar" . Uns dels primers fons a tenir en compte és el de mossèn Valentí Santamaria i Clapers, que segons algun dels nostres entrevistats inclou fotografies de l'antic arxiu de Soler i March, però segons Torras, "això encara està per veure-ho" . Lluís Rubiralta Garriga, nat el 1902 i mort a Barcelona el 8-11-1980, hi va dipositar els

negatius sobre la Guerra Civil, carnets i fotografies diverses dels municipis de la comarca de Bages, "però es va quedar l'arxiu familiar" , recorda Torras.

D'altres fotògrafs que han disposat d'arxiu propi són: l'Arxiu Ausió-Gamisans, que al seu dia va comprar Llorenç Gamisans Garriga, (1902-1980) i el també fotògraf Miquel dels Sants Ausió Rovira (Vic, 1897-Manresa 1970). L'arxiu conjunt va passar al Comarcal del Bages arran de la mort de Josep M. Gamisans Reixachs, per exprés desig de les seves germanes. Enric Villaplana Vargas (1914-1983) no va passar el seu arxiu particular a l'ACB, però sí que segons Marc Torras, "hi té un miler de fotografies, per qüestions de protocol, ja que era fotògraf de l'Ajuntament de Manresa" .

Manolo Sánchez Manjón (Benalva de Guadix, 1934-Manresa, 2009), fotògraf de la *Gazeta de Manresa* , poc abans de morir va traspasar els negatius de l'arxiu a la seva filla petita, tot i que una part considerable de còpies en paper, que van dels anys 1965 a 1980, es van dipositar ja fa uns anys a l'ACB, com ens confirma l'arxiver Marc Torras. Modest Francisco Erill (1932-1999) dóna 240.000 negatius a través de la seva esposa Carme Serra a l'ACB. Antoni Quintana Torres (Capellades, 1920-Manresa, 2007) va deixar-hi 35.000 negatius, "23.000 dels quals ja estan catalogats, tot i que és una tasca feixuga ja que s'han d'inventariar peça a peça" , segons ens explica Torras. L'arxiu d'Ignasi Rubinart Pujol (1927-2012) fou dipositat a l'ACB amb 230.000 negatius i 9.000 dispositives que abracen del 1950 fins al 2003. Posteriorment, la resta del seu arxiu familiar se li va cremar a la vivenda de la carretera de Santpedor. També han dipositat les seves fotografies a l'Arxiu, Marià Lladó, 5.300 negatius, i Jordi Pasqual, diverses fotografies en paper a través d'una cessió de *Regió7* ... El darrer arxiu fotogràfic que hi ha arribat "és el de Josep M. Rosal i d'Argullol, amb uns 1.000 negatius ja catalogats, amb unes fotografies de gran qualitat", assenyala Torras .

Josep Guardiola a la biblioteca Guardiola-Rovira

El futur dels arxius privats

Ens consta que els principals arxivers particulars de Manresa s'han convocat entre ells a una reunió conjunta per intentar aclarir posicions respecte del futur dels seus arxius: vendre, cessió, permuta, arxiu públic? Jaume Pons explica que havia fet gestions amb Rotary Club per a la creació d'una fundació, però de moment "el tema està aturat, potser perquè anualment canvien de president". També espera resposta sobre "l'interès que tinguin les meves filles" , però té clar que no ho passarà a l'Arxiu Comarcal perquè "la ciutat no s'ha portat gairebé amb mi. Quan he buscat alguna subvenció per la inversió feta, mai no hi ha hagut resposta ni per part de l'Ajuntament ni de les entitats bancàries". Tot i així, explica que ha fet donacions al monestir de Montserrat: "750 clixés de vidre de l'època 1890 a 1930, a l'Arxiu Municipal de Cardona, depenent de la Corona d'Aragó, vaig deixar en dipòsit la documentació sobre la Baronia d'Abella de la Conca, relacionada familiarment amb Cardona, i a l'arxiu de Manresa hi vaig deixar un manuscrit de 1823, el Llibre de Registre de la Junta de Govern de la Ciutat i el seu Antic Corregiment, que estava a les golfes d'una casa particular i no consta en la història manresana" .

Francesc Villegas es mostra obert a parlar del tema amb d'altres arxivers i no descarta "dialogar amb les autoritats locals perquè es quedi a l'arxiu públic, ja que sempre he considerat el meu arxiu com de consulta pública, però potser estaria bé alguna petita aportació econòmica, encara que sigui simbòlica" . Si no és així, probablement el cediria al fons de l'arxiu Gavin del Monestir de Bellpuig de les Avellanès: "El Josep M. Gavin Barceló, que és de Valldoreix, fa molts anys que el conec i sóc el seu deixeble preferit. El seu arxiu col·lecciona molt paper (fotografies, estampes i postals) i poc llibre, de manera que en seria un bon complement" . Per tant, la seva idea actual és convertir l'arxiu en Gavin-Villegas, per "cedir-hi la meua col·lecció de llibres, tot i que seria una llàstima que el material sobre el Bages anés a parar a Bellpuig" .

Ara bé, si no té una altra proposta interessant, la seva idea és "fer-ho de manera imminent" .

Vila-Masana encara s'ho ha de pensar: "Espero poder-ne gaudir més temps i dedicar-li més hores" . Reconeix que "l'arxiu públic és una opció, però no és l'única: "Si tothom ho donés

a l'arxiu municipal al mercat no hi hauria res. Si tots els quadres estiguessin en un museu i no es poguessin comprar, quina afició hi hauria a la pintura?". Per norma general, "els arxius privats es deixen consultar, "i de bon grat", a qui hi està interessat o vol fer-hi recerca". Defensa que els arxius privats són el complement ideal als arxius públics i "ajuden a salvar un patrimoni molt important per interpretar bé els esdeveniments passats". Jovés, que és contemporitzador, assenjala que els diferents arxiviers privats de la ciutat, "no tenen cap rivalitat, més aviat el contrari: no és una lluita a veure qui en té més. Tenim molt bona relació entre tots" . En referència al futur del seu arxiu explica que encara no sap què en farà. Tot i això, apunta que li agradaria que "les meves filles o els meus néts ho continuessin".

Partitures musicals manresanes

Glòria Ballús, cap de protocol de l'Ajuntament de Manresa, és una experta investigadora de les partitures musicals manresanes. El seu interès arxivístic neix de "la necessitat de tenir material per estudiar i poder fer les meves investigacions. No sempre puc anar a consultar els llibres en una biblioteca, per tant, procuro tenir-los a casa" . El seu pare que fou caporal de la Policia Municipal, va passar els darrers anys a l'Arxiu Històric de Manresa "i m'explicava coses que hi trobava, de manera que vaig començar a donar importància als papers vells, que són fonamentals per la investigació. D'aquí sorgeix el meu interès per aconseguir documentació" . Pel que fa a la quantitat d'objectes, "no la tinc controlada perquè no em mou l'esperit d'emmagatzemar sinó que adquireixo el que necessito quan ho trobo o quan em sembla que pot tenir alguna relació amb els temes que m'interessen" . La documentació que considera més valuosa són "les partitures de compositors manresans pel que representen (Antoni Girbau Tarrés, Manel Jovés, Manel Esparbé, Joaquim Pecanins, Marian Homs, Enric Masana, Estanislau Casas, Lluís Ribera, Damià Rius...), i perquè ja no es poden anar a comprar, ja que no es troben" . També té les fotocòpies de les partitures de la Seu: "Alguna d'original, però no em cal perquè no m'interessen com a patrimoni, sinó per poder-les treballar" . També disposa d'alguns llibres exhaurits de temàtica musical.

La musicòloga i col·leccionista Glòria Ballús

Els continguts del seu arxiu-biblioteca són partitures, llibres, documents diversos, fullets, discos, CD, i "tot el que està relacionat amb la música instrumental, per cantar, tocar i ballar" . Disposa d'una biblioteca de personatges, d'història local i sobre la vida quotidiana de Manresa. També ha conservat "llibres, fullets, programes de concerts, retalls de diaris..." . A més a més, té una biblioteca de protocol i altres sobre cuina, viatges i novel·la. Diu que li ha costat una mica massa cara. "Sobretot, en llibres, encara que després només els fullegis una vegada. Per sort, ara existeix un magatzem virtual relacionat amb llibreria de vell i editorials on es troba molt material" . Com a col·lecció conserva per exemple el *Calaix de sastre*, del baró de Maldà, que es publicava intemporalment arran del buidatge dels manuscrits originals. Metodològicament, cataloga els seus objectes d'acord amb el programa informàtic Accés que li permet treballar per temes, llibres i partitures. A grans trets, "la M són els llibres, la P les partitures i la PF les partitures folklòriques, classificat per autors, tipus, temes, títols i *insipids* literaris (que són les primeres paraules d'un text d'una partitura coral)" . Es subministra bàsicament de "compres, regals i brocanters, i també de dues famílies manresanes, una de les quals em va donar partitures religioses i l'altra d'un músic manresà, partitures no religioses" . Ha fet diversos estudis musicals sobre el Bages i particularment sobre Moià, Cardona i Sant Vicenç de Castellet: "A Moià, en vaig trobar en un contenidor i les vaig numerar en caps que vaig donar a l'arxiu, els responsables del qual em van deixar fer fotocòpies de les partitures originals que havia classificat" . A Cardona, va aconseguir "partitures de diversos músics que van passar al seu arxiu i també em van fer fotocòpies" . I a Sant Vicenç de Castellet, "vaig treballar conjuntament amb la Carme Grau Vilardell, quan era la bibliotecària de la Salvador Vives Casajoana, en la recerca de partitures, d'on vaig extreure algunes fotocòpies com les del ball de gitanes" . Com a curiositats interessants ens diu que, en una compra a pes, "em van

aparèixer les partitures de l'Orquestrina Royal de Manresa i dins d'unes revistes, l'original de la teoria musical de Joaquim Pecanins, per ensenyar els seus alumnes".

Pel que fa al futur del seu arxiu privat, Glòria Ballús ho té molt clar: "En el meu testament, el deixo a l'Arxiu Comarcal del Bages per conservar-lo, però sobretot perquè pugui ser consultat per tots els investigadors de la música". Es tracta d'un arxiu potent pel que fa a formes, mètodes i sobretot per les partitures musicals locals. Ballús considera que a l'Arxiu Comarcal del Bages li falta un apartat exclusiu dedicat a la música, i més amb les partitures de la Banda Municipal que són a l'Arxiu, com també el fons musical de Sarret i Arbós i l'aportació del fons de Josep M. Vilar. "Penso que és el lloc adient perquè hi vagi el meu, que comprèn des de l'edat mitjana fins a l'actualitat", diu.

Col·leccionistes

Entre els estudiosos que tenen biblioteques erudites i especialitzades de qualitat podem esmentar les de Xavier Sitjes i Molins, expert en art medieval i barroc; Ignasi Bajona sobre literatura; Josep M. Gasol, de temàtica artística i religiosa, o Josep Tomàs Cabot, historiador, periodista i novel·lista. Recopiladors d'objectes i documents sobre temàtica manresana, com Ignasi Perramon, la família del qual va cedir el seu arxiu a l'associació de veïns de les Escodines, o Pere Puig, també veí d'aquesta barriada; col·leccionistes com Francesc Junyent, expert en el patrimoni manresà i conservador de diverses col·leccions de ciències naturals; l'arxiu de tauromàquia de Josep Feixas Planas, que és un dels més complets de l'estat en temàtica taurina, avui en mans d'un dels seus nebots. Roser Comas i Closa té tots els volums de la Bernat Metge, iniciada el 1923. Com a curiositat, Josep Call té una extensa col·lecció d'estampetes recordatori de defuncions en l'àmbit estatal.

Però, un dels que més s'ha significat públicament és Josep Guardiola Noguera, com a cap visible de la col·lecció Família Guardiola-Tobella. Els Tobella vénen de Cal Tobella del Cairat, mentre que els Guardiola procedeixen de Girona i els Noguera arrelen a Cal Jordi de les Escodines, com una de les famílies més antigues del barri: "Van ser els primers en el registre de les Aigües de Manresa i el meu avi, Josep Noguera i Manubens, va ser un dels fundadors de l'Orfeó Manresà", recorda Josep Guardiola. El seu interès per col·leccionar coses li ve, doncs, de família, "de la família Guardiola Noguera conservem monedes del segle XIX i una seixantena de rosaris". Com a col·leccionista possiblement sigui qui té una biblioteca més especialitzada en Subirachs i ens explica que "havia de ser patró de la Fundació Subirachs de la Caixa Penedès a Barcelona", però no s'ha fet realitat a causa de la crisi financera. La família Guardiola-Tobella també té una àmplia col·lecció d'art en general, de turisme arreu del món: "He viatjat molt, a tall d'exemple us diré que he estat unes 200 vegades a Itàlia i 12 a la Patagònia"; i també sobre Catalunya. Valora la col·lecció familiar "perquè cada llibre que tenim és un record personal o familiar".

Confessa que no ho té gaire classificat i calcula que la família Guardiola Tobella disposa d'uns 20.000 llibres, "una important col·lecció de pessebres d'àmbit mundial i exposada en diversos llocs en ser promocionada mitjançant internet", i unes 3.000 fotografies en paper sobre Subirachs, art, turisme i especialment viatges. En concret, valora especialment, la biblioteca especialitzada sobre Josep M. Subirachs, una edició de luxe de Tharrats i la col·lecció de llibres d'art. "Personalment, em fa il·lusió el llibre relligat en semipell de la *Monumenta Històrica* de Sarret i Arbós, el *Libro de baxias cuentas* de 1774 o una Mare de Deu de Montserrat datada al segle XVII". També disposen de més de 300 monografies locals i comarcals, "algunes de les quals vam cedir a Francesc Villegas". Com a productor cultural recorda que ha estat editor, conjuntament amb Emili Planas de la Llibreria Sobrerroca de diversos llibres de temàtica manresana, "i molt especialment dels 7 volums dedicats al dibuixant Joan Vilanova". Fou coordinador de la revista *Caduceu*, de la Cambra de Comerç, conjuntament amb Pere Santasusana, en l'etapa del president Ramon Sanllehí. "Il·lustràvem cada número amb l'obra d'un pintor manresà". Reconeix que la despesa econòmica ha estat considerable, "però amb el transcurs de molts anys". I pel que fa al futur de la seva col·lecció ens diu que "el que

més m'interessa és que no es perdi. Potser caldrà fer una fundació o cedir-lo a una institució pública, com poden ser les universitats o els museus"

El paper dels arxius privats **per Marc Torras i Serra, director de l'Arxiu Comarcal del Bages**

A Manresa disposem de diversos arxius o col·leccions documentals de titularitat privada, alguns dels quals són de fàcil accés, atès que els seus propietaris en faciliten el coneixement i els posen a l'abast dels estudiosos sempre que se'ls demana. Aquests arxius estan formats per aplecs documentals de diverses tipologies (textos escrits, fotografies, postals, cartells, goigs, gravats, pel·lícules, etc.) i s'hi poden trobar informacions i dades que complementen les que hi ha als arxius públics. Cal tenir present aquesta distinció entre els arxius públics --que depenen d'una administració pública-- i els privats, el titular dels quals no és cap administració pública. Es tracta de dos tipus d'arxius que tenen funcions i objectius diferents. Les principals diferències consisteixen en l'origen de la documentació que conserven i en el fet que els primers disposen d'uns horaris i normes de funcionament i d'accés a la documentació, mentre que en els segons l'accés a la consulta depèn de la voluntat del titular.

D'altra banda, hem de tenir present que hi ha de moltes menes d'arxius privats. Així, podem parlar d'arxius d'empreses, de botigues, d'associacions, d'un mas, d'una família o d'una persona concreta. Tothom qui produeix, rep i conserva documentació és susceptible de posseir un arxiu propi. Per això, es pot afirmar que els arxius privats, com els públics, es creen gairebé sols. La necessitat -legal o fiscal-- de conservar uns documents acreditatius de drets o propietats fa que, amb el temps, s'acabi constituint un arxiu propi. El mateix passa amb els documents acreditatius o els resultats de determinades activitats professionals, com seria el cas dels fotògrafs. L'especificitat pròpia d'alguns arxius privats, sobretot dels personals, ve del fet que també es poden crear volgutament a partir dels interessos culturals de qui els genera, normalment vinculats a aspectes del coneixement històric (història local, d'una activitat o professió, familiar, etc.) i acaben formant col·leccions de documents o formats diversos --llibres, estampes, goigs, postals, fotografies, imatges en moviment, premsa històrica, etc.

El problema sempre apareix quan cessa l'activitat de qui crea i manté l'arxiu, per tancament de l'empresa, dissolució de l'entitat o mort de la persona o col·leccionista. Quan passa això es planteja el problema de què fer amb l'arxiu i com assegurar-ne la pervivència i que pugui continuar sent consultable pels estudiosos. La nostra proposta, lògicament, és fer-ne donació a un arxiu públic.